

แนวคิดเรื่องความตายของศรี อรพินโท ที่มีอิทธิพลต่อ
ปรากฏการณ์ในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม¹
Sri Aurobindo's Concept of Death that Influences in
Individual and Social Phenomenon

พระพจนันท์ กุมพล² และ ภรรณิกา คำดี³

PhaPojanun Kumpol² and Khanika Kamdee³

²หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนาตะวันออก

²Philosophy Program in Doctor of Philosophy in Eastern Philosophy and Religion

^{2,3}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

^{2,3}Faculty of Humanities and Social Sciences

^{2,3}มหาวิทยาลัยขอนแก่น

^{2,3}Khon Kaen University

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวคิดของศรี อรพินโท ในเรื่องความตายที่มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์ในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้จากอิทธิพลของความตายต่อปรากฏการณ์ในระดับต่างๆ ศรี อรพินโท นิยามความตายเป็นหนึ่งในสามของขีดจำกัดของชีวิตมนุษย์แม้ความตายในเบื้องต้นทำให้ชีวิตมีขีดจำกัดและในที่สุดเขาก็ได้รับรู้สังขารของชีวิตโดยสมบูรณ์ แต่จะมีอิทธิพลไปในทางใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับ การเข้าใจและเข้าถึงข้อเท็จจริงของความตายของปัจเจกชน อันจะมีผลต่อปรากฏการณ์ในระดับสังคมต่อไปในความเป็นจริงเป็นไปได้ที่จะให้ทุกคนในสังคม

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง ความตายในปรัชญาของศรี อรพินโท

มีทัศนคติต่อความตายเป็นไปในแนวทางเดียวกันเพราะแต่ละคนย่อมมีภูมิหลังหรือพื้นฐานทางโลกทัศน์ที่แตกต่างกันไป จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นเป็นธรรมดา ศรี อรพินโทปรารถนาให้โลกนี้มีแต่ความรัก อิสระภาพและสันติภาพ ที่มีความเป็นเอกภาพ ผ่านการเข้าถึงสัจธรรมของความตายเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งได้ขจัดความเห็นแก่ตัวหรืออีโก้ อันถือเป็นมหันตภัยที่น่ากลัวที่สุดในชีวิตมนุษย์

คำสำคัญ: ความตาย, อิทธิพล, ปรากฏการณ์, ศรี อรพินโท

Abstract

The study of Sri Aurobindo's concept of death, influencing individual phenomena and social phenomena levels, has the purpose to find out what will originate from the influence of death on these phenomena. Sri Aurobindo defines death as one of the three limits of human life, although primary sense death made life limits, then he fully realized the truth of death. But in any way that influence will depend on understanding and accessing the facts of the death of the individual which will affect the phenomenon at the social level. In fact, it is impossible for everyone in the society to have the same view of death because each person has a different background or worldview, therefore there was a conflict as normal. Sri Aurobindo required the world to have love, freedom and peace within unity through access to the truth of spiritual death which has eliminated the selfishness or ego that is considered the most terrible disaster in human life.

Keywords: death, influence, phenomenon, Sri Aurobindo

บทนำ

อิทธิพลของความตายดูเหมือนส่งผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์มาแต่ครั้งบรรพกาลแล้ว เนื่องจากความเชื่อในลัทธิวิญญาณนิยม (Animism) ที่มนุษย์เชื่อว่าอย่างจริงจังและบริสุทธิ์ใจว่า วิญญาณมีอยู่จริง ได้ถือกำเนิดขึ้นเกือบจะในทันทีที่มนุษย์คนแรกเกิดขึ้นบนโลก และต่อมาจึงมีลัทธิเคารพบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) ดังมีหลักฐานปรากฏที่นักโบราณคดีค้นพบภาชนะใส่อาหาร และเครื่องมือทำด้วยหินรวมอยู่ด้วย ในบริเวณหลุมฝังศพของมนุษย์นีแอนเดอร์ทัล (Neanderthal) เพราะเชื่อว่าวิญญาณเป็นอมตะซึ่งให้เห็นอิทธิพลของความตายผ่านวิญญาณที่มีอำนาจเหนือตน ที่จะมาปกป้องคุ้มครองในโลกนี้ ขณะเดียวกันก็ได้ให้ทางสว่างครั้งต้องจากโลกนี้ไป ทำให้มนุษย์เกิดความมั่นคงและอบอุ่นใจ ทั้งชีวิตในโลกนี้และหลังความตายยังโลกหน้า ด้วยเหตุนี้ลัทธิวิญญาณนิยมจึงเป็นความเชื่อที่เก่าแก่ที่สุด และสำคัญที่สุด (ธนู แก้วโสภาส, 2530: 6) เป็นความเชื่อที่สร้างอารยธรรมให้กับสังคมมนุษย์ ทำให้มนุษย์ก้าวหน้าเรื่อยมา จากสังคมบรรพกาล มาเป็นสังคมยุคใหม่

จวบจนปัจจุบันอิทธิพลของความตายก็ยังส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ แต่อาจมีรูปแบบหรือกระบวนการที่ซับซ้อนมากกว่าในอดีตมากตามบริบทแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ความตายเป็นสิ่งที่ทุกคนมีอาจหลีกเลี่ยงพ้นซึ่งจะต้องประสบในวันหนึ่งข้างหน้าอย่างแน่นอนก็ตาม ทำให้ดูเหมือนว่าความตายไม่มีใครสามารถต้านทานหรือต่อสู้ด้วยวิธีใดๆ ได้เลยและทำได้เพียงทำใจยอมรับและตั้งรับเมื่อความตายมาเยือน แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่การเผชิญความตายของมนุษย์ที่จะเลือกวางท่าทีเช่นไร ที่จะก่อให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาภายในตัวมนุษย์ หรือเกิดเป็นปรากฏการณ์ที่ไร้สภาพปัญหาในเชิงสร้างสรรค์ ในความเป็นจริงถึงแม้เราไม่มีประสบการณ์ความตายเป็นของตนเอง ได้แต่รับรู้ประสบการณ์ความตายของบุคคลอื่นทำให้เข้าใจว่าความตายเป็นสิ่งใกล้ตัวและเป็นประสบการณ์ของบุคคลอื่นก็ตาม แท้จริงแล้วอิทธิพลของความตายสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของเราอย่างแยกกันไม่ออกและมีความเป็นวัฏจักร ด้วยเหตุนี้ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลคือข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ เพราะมนุษย์เคลื่อนไหวในความสัมพันธ์ ข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นความเป็นเอกภาพที่ไม่แบ่งแยก สังคมจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับ

สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลว่าเป็นเช่นไร ฉะนั้นปรากฏการณ์ของปัจเจกบุคคล ย่อมส่งผลต่อปรากฏการณ์ของสังคม เพราะมนุษย์ไม่แตกต่างกันทางด้านจิตสำนึก และส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน จึงเป็นพื้นฐานรองรับทัศนะที่ว่า อิทธิพลของความตายที่เป็นปรากฏการณ์ระดับปัจเจกบุคคล ย่อมมีผลต่อปรากฏการณ์ทางสังคม ในเมื่อข้อเท็จจริงของความตาย เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในโลกศรี อรพินโท (Sri Aurobindo, 1872–1950 CE) ซึ่งเป็นนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัยอยู่ในยุคเดียวกับท่านมหาตมะ คานธี มีมโนทัศน์เรื่องความตายที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเชิงบูรณาการซึ่งงานประพันธ์ของศรี อรพินโท ที่กล่าวถึงเรื่องความตาย เช่น The Life Divine, The Letter on Yoga, SABCL และมหากาพย์สาวิตรี รวมทั้งงานเขียนของ The Mother ผู้ร่วมงานทางจิตวิญญาณของท่านได้ชี้ให้เห็นว่าความตายเป็นสิ่งที่ฝังติดแน่นอยู่กับชีวิตที่ไม่อาจแยกจากมิติของชีวิตได้ เนื่องจากศรี อรพินโท พิจารณาความตายเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสามองค์ประกอบของชีวิตที่ถูกปิดบังไว้ ซึ่งแสดงถึงการมีขีดจำกัดของชีวิต ได้แก่ การไร้ความสามารถ ความปรารถนา และความตาย

แนวคิดเรื่องความตายของ ศรี อรพินโท

ศรี อรพินโท ในฐานะเป็นนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัย ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นมหาโยคียุคใหม่และผู้นำทางจิตวิญญาณของอินเดียถูกจัดให้อยู่ในสำนักปรัชญาอโหวตเวทาตะ ตามความเห็นของเซนดราธาร์ ชาร์มา (Chandradhar Sharma, 1987: 381) มีมโนทัศน์เรื่องความตายซึ่งได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์อุปนิษัทและภควัทคีตา บนพื้นฐานสำคัญของแนวคิดความเป็นอมตะของอาตมัน มโนคติของความเป็นอมตะในฐานะเป็นคำสอนในอุปนิษัท ไม่ได้มีนัยบ่งถึงการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของปัจเจกชนหลังจกตายไปแล้ว หากแต่เป็นข้อเท็จจริงที่ว่าความจริงของอัตตาคือ การไม่เกิดและการไม่ตาย เทียงแท้ เป็นนิรันดร์ และไม่สามารถทำลายได้แม้ร่างกายเสื่อมสลายแต่อาตมันยังดำรงอยู่ มีความสืบต่อในรูปที่ประณีต และเสาะแสวงหาร่างใหม่ต่อไป อัตตานี้ก็เป็นเช่นเดียวกับอาตมัน ดังนั้นร่างกายจึงต้องเปลี่ยนไปทุกภพทุกชาติ เหมือนการสวมเสื้อผ้าใหม่ จนกว่าจะรู้แจ้งพรหมันในตัวเองว่าเป็นอุดมคติที่สูงสุดของชีวิต ศรี อรพินโท ให้ภาพความเข้าใจกว้างๆ ว่า ชีวิตและความตายเชิงบูรณาการรวมกันเป็นหนึ่งเดียว

แม้ว่าทั้งสองจะเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกันและมนุษย์มองว่าความตายเป็นจุดสุดท้ายของชีวิตก็ตาม แต่ในทัศนะของเขาความตายนี้แหละที่ช่วยพัฒนาหรือเติมเต็มชีวิตไปสู่ความสมบูรณ์ดังนั้นศรี อรพินโทจึงมีมุมมองต่อความตายเชิงบวกเป็นอย่างยิ่ง

อิทธิพลของความตาย

ความตาย คือ สภาวะสุดท้ายของชีวิตมนุษย์ที่มีความสำคัญ และส่งผลกระทบต่อทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับกับการสูญเสีย มนุษย์ยอมรับว่าหลีกเลี่ยงความตายไม่ได้ เราทุกคนต้องตายไม่ช้าก็เร็ว ที่สำคัญก็คือเราตายได้ครั้งเดียวในชีวิตนี้ บางคนอาจกลัวความตาย และบางครั้งปฏิเสธที่จะยอมรับ เพราะความตายถูกปิดบังเอาไว้จนยากจะเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ทำให้มองเป็นเรื่องไกลตัวจนกระทั่งหลงลืมความตาย ในขณะที่บางคนสามารถหยั่งถึงสัญชาตญาณส่วนลึกที่สุดของตน และต้องการความเป็นอมตะ ประารถนาความสืบเนื่องของตัวตน อย่างน้อยก็ในแง่ของการมีอนุสรณ์สถานในวงศ์ตระกูล เพราะเขาเชื่อเรื่องชาติหน้า เชื่อเรื่องสวรรค์ หรือแม้กระทั่งเชื่อเรื่องพระเจ้า จึงพิจารณาความตายเป็นสิ่งเร้นลับ น่ากลัว เนื่องจากเมื่อตายไปก็จะไปรวมกับพระเจ้า ในท้ายที่สุดก็มีความมั่นคงและอบอุ่นใจในการเผชิญกับความตาย ดังนั้นความตายจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อันขึ้นอยู่กับ ความเชื่อ ความเข้าใจหรือการวางท่าทีต่อเรื่องความตายซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงอิทธิพลของความตายโดยทั่วไป แล้วตามด้วยอิทธิพลของความตายในทัศนะศรี อรพินโท

อิทธิพลของความตายโดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงเรื่องอิทธิพลของความตายที่มีต่อชีวิตมนุษย์ ก็คงต้องเกิดขึ้นพร้อมกันกับการกำเนิดขึ้นของแนวคิดเรื่องความตายซึ่งแม้จะมีความเชื่อที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่อารยธรรม แต่ทั้งหมดนั้นก็ได้สร้างความหว่นวิตก ความไม่มั่นคงทางจิตใจ และโดยเฉพาะความกลัวการขาดความสืบเนื่องของวิญญาณ เพราะความเชื่อในเรื่องการมีอยู่ของวิญญาณเป็นความเชื่อที่เก่าแก่ที่สุดเป็นความเชื่อที่ยิ่งใหญ่จริงจัง มีความสำคัญที่สุดและเป็นความเชื่อที่ทำให้มนุษย์ก้าวหน้าเรื่อยมา (ธนู แก้วโสภาส, 2530: 8) ศาสนาศาสนาเกิดขึ้นตามมาในภายหลังและครั้นเมื่อคริสต์ศาสนายังมีอิทธิพลอยู่มากในช่วงศตวรรษที่ 11-12 ผู้คนจึงเชื่อว่า

ความตายมิใช่เรื่องน่ากลัว เพราะเมื่อตายไปก็จะไปรวมกับพระเจ้า แต่พอถึงยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ถือกำเนิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 13-16 คริสต์ศาสนาเริ่มเสื่อมอิทธิพลลงผู้คนเริ่มหมกมุ่นกับความตายของ “ตัวฉัน” แต่ทว่านับแต่ ค.ศ 1800 ฐานคิดเช่นนี้เริ่มเปลี่ยนไปสู่ความตายของ “เธอ” และ “คนอื่น” รวมไปถึงคนที่ตนรัก (องค์ทะไลลามะ, 2556: 176)

ความตายในฐานะเป็นสภาวะสุดท้ายของชีวิตมนุษย์ที่มีความสำคัญ ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับกับการสูญเสีย ถึงแม้มนุษย์ยอมรับว่าหลีกเลี่ยงความตายไม่ได้ กลัวความตายและบางครั้งปฏิเสธที่จะยอมรับ กระนั้นมนุษย์ก็มีความเชื่อในโลกหน้าที่แสดงออกในพิธีการฝังศพ ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพิธีกรรมแรกของมนุษย์ที่เริ่มด้วยการเช่นไหว้หรือการนำอาหารข้าวของเครื่องใช้มาให้ผู้ที่ตายแล้วได้กินได้ใช้เหมือนเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีศพจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่า ความตายมิใช่เป็นเพียงจุดสิ้นสุดของชีวิตเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนสภาพจากโลกที่อาศัยอยู่หรือจากสิ่งที่มีชีวิตอยู่ไปสู่อีกโลกหนึ่งหรืออีกภาวะหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยพิธีกรรมเกี่ยวกับการแยกตัวหรือแยกคนตายออกจากคนเป็น พิธีเกี่ยวกับการแปลงสภาพ เช่น การปล่อยให้น้ำเปื้อยหรือการเผา และพิธีการรวมตัวของผู้ตายในโลกใหม่หรือในสภาพใหม่ กับบทบาทใหม่ที่ต่างไปจากโลกของคนเป็น (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 6)

อย่างไรก็ตามผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม หรือแม้กระทั่งนักศาสนานิยมมักจะหลงลืมความสำคัญยิ่งของผลกระทบหรืออิทธิพลของความตายที่มีต่อการดำรงชีวิต การกลัวความตายจึงบังเกิดขึ้นเพราะมนุษย์ไม่ยอมรับอย่างแท้จริง และส่งผลให้มีความตระหนักรู้ถึงความเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ของความตาย การทรยศของร่างกายและจิตใจของตัวเราซึ่งคุกคามให้เราลบทิ้งความทรงจำ และลักษณะนิสัยของเราเป็นความเจ็บปวดทรมานที่เลวร้ายที่สุด การต่อสู้เพื่อความตายเยี่ยงมนุษย์คือ การต่อสู้เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของชีวิตเราแต่ละคนเพื่อหลีกเลี่ยงการลดทอนคุณค่าหรือการกดขี่บังคับจากผู้อื่น ซึ่งทำให้เรารู้สึกแปลกแยกจากคนที่เราเคยเป็นหรือคนที่เราอยากเป็น (อาทูล กวานดี, 2559: 200) เพราะฉะนั้นบางรูปแบบของการป้องกันตัวที่ถูกสร้างขึ้นที่มีต่อความเห็นแจ้งในทฤษฎีทรมานของความตายและภาวะใกล้ตายจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็น

การตระหนักรู้ถึงความตายมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในหลากหลายวิถีทาง มนุษย์อาจไม่รู้หรืออย่างรู้สึกตัวก็ได้ อันที่จริงแล้วผู้คนมากมายมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธการกลัวความตายและพูดบางสิ่งบางอย่างเช่น “ฉันไม่ได้คำนึงถึงเรื่องความตายมาสักเท่าไร” ถึงแม้จะกล่าวไปอย่างนั้นก็ตาม การกลัวความตายยังคงมีอิทธิพลเชิงมูลฐานต่อแง่มุมทั้งหลายของการดำรงชีวิต และผลักดันให้เกิดปฏิกิริยาในแนวทางที่หลากหลาย

แท้จริงแล้วเราอาจไม่รู้โดยตัวเราว่าการสำนึกถึงถึงความตายเกิดขึ้นเมื่อไร แต่แน่นอนที่สุดก็คือมนุษย์เราได้พัฒนากลไกการป้องกันตัวเพื่อต่อกรกับความกดดันทางอารมณ์ และความกังวลต่อการพลัดพรากแบบเดิมๆ เมื่อเราเผชิญกับการตระหนักรู้ถึงความตาย กลไกการป้องกันตัวอย่างเดียวกันนี้จึงทวีความเข้มข้นขึ้น ในขณะที่เรายังคงใช้กลไกการป้องกันตัวนี้ในความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงและกีดกันประสบการณ์ทั้งหลายด้านลบนี้ เรายังได้ปฏิเสธความรู้สึกของความเจริญงอกงามทางจิตใจ ความสุข และการเติมเต็มของชีวิตอย่างไม่ได้ตั้งใจอีกด้วยถึงแม้ว่ากลไกการป้องกันตัวได้ช่วยให้เบี่ยงเบนออกจากสถานะของความกังวลก็ตาม ประสบการณ์ด้านลบเหล่านั้นมีผลอย่างยิ่งที่ทำให้การป้องกันตัวนั้นยิ่งจะบิดเบือนประสบการณ์ที่แท้จริงของความตาย, ทำลายการปรับตัว และทำให้ด้านชาต่อความอ่อนไหวทางอารมณ์ ความรู้สึกในชีวิตของเรา

การตอบสนองทั้งหลายในแง่การป้องกันตัวที่มีต่อบาดแผลทางใจส่วนบุคคล ประเด็นการพลัดพราก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความกังวลต่อความตายที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต โดยแบ่งออกเป็นสองระดับที่แตกต่างกัน ดังนี้

(1) อิทธิพลของความตายต่อปรากฏการณ์ระดับปัจเจกบุคคล อันเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงออกถึงปฏิกิริยาทั้งหลายของมนุษย์ที่ใจโน้มเอียงไปในทางจมปลักอยู่กับวิถีชีวิตอันอยู่ภายในจิตใจ วิถีชีวิตของการดูแลเอาใจใส่ตัวเอง และวิถีชีวิตเพื่อการปกป้องตนเองให้มากขึ้น รวมไปถึงการตอบสนองต่อบุคคลใกล้ชิดที่สามารถชักนำให้ถดถอยจากความรักหรือความสัมพันธ์ที่แสดงออกถึงความรัก และ/หรือปฏิกิริยาหรือการหลีกเลี่ยงของความใกล้ชิดสนิทสนม และความรู้สึกทางเพศ

(2) อิทธิพลของความตายต่อปรากฏการณ์ระดับสังคม ในระดับนี้ปฏิกิริยาที่แสดงออกถึงความกลัวตายของผู้คนในสังคมได้เสริมแรงหรือสนับสนุนความจำเป็นที่จะสลายความเป็นปัจเจกชน ความกลัวผลักดันให้ปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎกติกาทางสังคม ความเชื่อ หรือจารีตประเพณีทั้งหลายของกลุ่ม สถาบัน หรือประเทศชาติ และทำให้ผู้คนในสังคมตกอยู่ในการครอบงำของภาพลักษณ์ของผู้มีอำนาจหรือผู้นำทั้งหลายที่มีอำนาจรวมศูนย์ ยิ่งไปกว่านั้นการจำแนกแยกแยะอัตลักษณ์ภายในกลุ่มก่อให้เกิดการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายท่ามกลางฝูงชนผู้ซึ่ง เห็น เชื่อหรือแสดงออกที่แตกต่างออกไป กลายเป็นสาเหตุสำคัญที่พัฒนาไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงทางชาติพันธุ์วรรณา การกลั่นแกล้งกันทางศาสนา, สงครามทางศาสนา, หรือการกระทบกระทั่งกันในวงกว้าง

ในทางกลับกันอิทธิพลของความตายทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และสังคม จะแปรเปลี่ยนไป เมื่อความกลัวความตายได้มลายลงไป เนื่องจากเข้าใจและเข้าใจถึงธาตุแท้ของความตาย และก่อให้เกิดเป็นความรัก อิศรภาพ และความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่ปราศจากความขัดแย้ง ทวิภาวะและความยึดมั่นถือมั่นในอัตลักษณ์ของตน แม้ว่าจะมีเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ ที่แตกต่างกันก็ตาม

อิทธิพลของความตายในทัศนะของศรี อรพินโท

ความตายในฐานะเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับทุกชีวิต ซึ่งมีหลากหลายสำนักคิดที่ได้แสดงทัศนะเรื่องความตายไว้แตกต่างกันออกไป ทำให้มนุษย์หันมาทบทวนว่าจะกำหนดท่าทีและการกระทำที่ถูกต้องในเรื่องที่สำคัญนี้ได้อย่างไร อันส่งผลต่ออิทธิพลของความตายต่อปรากฏการณ์ในระดับต่างๆ ที่อาจเป็นความทุกข์หรือความสุข ประโยชน์หรือโทษในระดับต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถเข้าใจธาตุแท้ของความตายแน่นอนที่สุดว่าการพิจารณาอิทธิพลของความตายต่อปรากฏการณ์ระดับต่างๆ ในทัศนะศรี อรพินโท อยู่บนพื้นฐานของกระบวนทัศน์เชิงบูรณาการ (Integral Paradigm) ซึ่งกล่าวอย่างรวบรัดก็คือ การพัฒนาความสัมพันธ์ของเราที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เหนือโลก (Transcendent Divine) อย่างมีวิวัฒนาการ และก้าวพ้นไปจากการทำหน้าที่อันมีขีดจำกัดของจิต ชีวิต และร่างกาย เพื่อไปสู่ความสมบูรณ์แบบในตัวเอง ซึ่งแตกต่างไปจากมุมมองแบบโลกๆ หรือทางศาสนา แต่เข้าถึงความจริงเชิงจิตวิญญาณ

1) อิทธิพลของความตายในปรากฏการณ์ระดับปัจเจกบุคคล

ในระดับนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ ปรากฏการณ์ในฐานะที่เป็น
วิกฤต หรือปัญหาภายในตัวมนุษย์ และปรากฏการณ์สภาพไร้ปัญหาอันเป็นการ
สร้างสรรค์ (Creative) ภายในของปัจเจกบุคคล อธิบายได้ดังนี้

ก. ปรากฏการณ์วิกฤต หรือสภาพปัญหาภายในตัวมนุษย์

(1) ปรากฏการณ์ความกลัวและความทะยานอยากมีสาเหตุจากความ
ขัดแย้งภายในปัจเจกบุคคล เป็นผลจากแรงต้านระหว่างข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ปัจเจกบุคคล
กำลังเป็นอยู่ กับมโนคติที่จิตสร้างขึ้นบนพื้นฐานของอวกาศซึ่งไม่ตรงกับความจริง กล่าวคือ
แม้ความตายจะอยู่ในฐานะอสุรภาพ อันเป็นจุดสิ้นสุดของชีวิตที่อยู่ในฐานะข้อเท็จจริง
ที่ต้องเกิดขึ้นกับทุกคนและไม่อาจหนีพ้นไปได้ เนื่องจากมนุษย์ไม่ได้พิจารณาความตาย
ในฐานะความจริงที่เป็นอยู่ และไม่ได้ตระหนักว่าความตายมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ
กับชีวิตศรี อรพินโทให้ทัศนะต่อความกลัวตายว่า

“...ความรู้สึกรังเกียจต่อความตายทางร่างกายซึ่งดูเหมือนมีพลังอำนาจ
และแรงผลักดันของพลังชีวิตมนุษย์จะต้อง ... ถูกขว้างออกไป
ขว้างออกไปให้หมดสิ้น ความกลัวตายและความเกลียดชังที่มีต่อการสิ้นสุด
ทางร่างกาย

คือ ความอับยคติที่หลงเหลืออยู่จากจุดกำเนิดแห่งสันดานดิบบนความเป็นมนุษย์
รอยประทับเช่นนี้จะต้องถูกลบล้างอย่างสิ้นเชิง” (Sri Aurobindo, 1970: 334)

ด้วยเหตุนี้ ความกลัวจะเกิดขึ้นตามสัญชาตญาณที่รับรู้เท่านั้น และสิ่งที่ความ
นึกคิดไปถึงอนาคตจึงมิใช่ข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ความกลัวจึงมีอยู่โดยสัมพันธ์กับสิ่งที่ไม่มี
ความแน่นอนซึ่งมนุษย์จะต้องค้นหาให้เจอ ซึ่งได้ครอบงำจิตใจและสงสัยในความ
กลัว ความเข้าใจอันลึกซึ้งในความรู้และความมั่นใจ” (CWM, 1978, Vol. 12: 82)

(2) ปรากฏการณ์ความเชื่อศรี อรพินโท ยอมรับว่า ความเชื่อไม่ใช่
กระบวนการทางภูมิปัญญาเสียเลยทีเดียว เราเชื่ออะไรเราก็ต้องปฏิบัติตามความเชื่อ
นั้นด้วย... (SABCL, 1972b, Volume I: 26-27) ความกลัวเป็นต้นเหตุสำคัญของ
ความเชื่อมนุษย์แสวงหาความเชื่อเพื่อมารองรับต่อความตาย การยึดถือความเชื่อต่างๆ
ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้เรื่องความตายเป็นการชี้ให้เห็นจิตที่แสดงออกว่าต้องการพึ่งพิง
แสวงหาความมั่นคงหรืออุปถัมภ์ทางใจ

ถึงแม้ศรี อรพินโท เห็นว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เรายึดมั่นต่อความเชื่อก็คือ การได้รับแรงบันดาลใจอันแรงกล้า (Inspiration) จากความจริงสูงสุดในลักษณะของ กำลังอำนาจและพลังของชีวิต ซึ่งถือเป็นความรู้ที่แท้จริง อันจะนำมาสู่การพัฒนาทาง จิตวิญญาณณในปัจจุบันขณะ อยู่บนพื้นฐานของศักติ แต่ในความเป็นจริงมนุษย์ใช้ ความคิดในความพยายามที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาความกลัวที่เกิดขึ้น แล้วความคิด จึงพยายามสร้างสิ่งมาทดแทน ซึ่งก็คือความเชื่อ อุดมคติต่างๆว่าจะสามารถช่วยให้เรา รู้สึกปลอดภัยได้ เนื่องจากกระบวนการความคิดไม่สามารถแก้ปัญหาอะไรได้อย่าง จริงจัง (Sri Aurobindo, 1972, Book I: 138) เพราะอาศัยอำนาจภายนอกตัวมนุษย์ หรือระบบทฤษฎีต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างโดยความคิดที่ตอบสนองของความทรงจำ ซึ่งคือ สิ่งที่เป็นเนื้อหาของอดีตอยู่เช่นเดิมเป็นสิ่งที่ความคิดสร้างขึ้นจึงขัดขวางการรับรู้ สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาเป็นความขัดแย้งในใจของมนุษย์

ข. ปรากฏการณ์สร้างสรรค์ คือสภาพไร้ปัญหาภายในของปัจเจกบุคคล

(1) ปรากฏการณ์แห่งอิสรภาพความตายโดยตัวของมันไม่ใช่ปัญหา แต่ปัญหาคือการไม่มองความตายอย่างที่มันเป็นอยู่จริง การพยายามจะแก้ปัญห ภายใต้นด้วยความคิดในการหาทางออกแบบคู่ตรงกันข้ามทำให้จิตอยู่ในสภาพทวิภาวะ นำมาสู่ความขัดแย้งไม่รู้จบ ในทัศนะของศรี อรพินโท ความโศกเศร้า (Hunger) หรือ ในทางพุทธปรัชญา เรียกว่า ตัณหา ก็คือ ความตาย เมื่อบุคคลปฏิบัติโดยองค์รวมสู่ การรู้แจ้งตน ทำให้จิตได้พัฒนาทางจิตวิญญาณยกระดับจิตสำนึก ซึ่งประสบการณ์ เช่นนี้ก็คือ การมองเห็นความจริงจากความจริง ซึ่งแตกต่างจากภาพสะท้อนของ ความจริงผ่านทางความคิด ทำให้จิตหลุดพ้นจากความโศกเศร้าที่ทำให้มีความ กระวนกระวาย สู่อิสรภาพ คือ ชีวิตที่เป็นทิพย์ ภาวะเช่นนี้ย่อมไร้กาลเวลาในจิตใจ ดังความว่า:

“การปฏิบัติทางจิตวิญญาณ คือ ความสูงส่งและอุทวิสัยเหนือเหตุผล
ในขณะที่ญาณทิพย์แห่งชีวิตเป็นชีวิตที่อยู่เหนือความตาย ไร้การ
สิ้นสุดแห่งกาลเวลา ไร้ขีดจำกัดแห่งเทศะ มีการเปลี่ยนแปลงที่
ก้าวกระโดดอย่างไม่เคยมีมาก่อน ดำเนินต่อเนื่องไปอย่างไม่ขาดตอน
ในโลกของแบบทั้งหลาย...จิตสำนึกเชิงจิตวิญญาณ
ในอีกแง่หนึ่งถือเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่ไร้ขีดจำกัด
และเป็นนิรันดร์..”

(Kireet joshi, 1989: 83)

ดังนั้น การเข้าใจปัญหาภายในตนเองอย่างแท้จริง ด้วยการมองเห็นสรรพสิ่ง
ตามความเป็นจริง จึงสามารถทำให้มนุษย์เป็นอิสระจากการยึดติดทุกรูปแบบ อิสระจาก
ข้อจำกัดที่แบ่งแยกความคิดเกี่ยวกับตัวตนสร้างขึ้น ซึ่งนั่นก็คือการตายในปัจจุบันขณะ
ของชีวิต เป็นการยุติจากความสับสนเื่องใดๆ ที่ความคิดได้สร้างขึ้น เป็นการดำรงอยู่
โดยวิทยา มีความรู้ที่แท้จริง (True knowledge) อย่างไร้ตัณหา (Desire) และเห็นความ
ตายในปัจจุบันขณะจึงเป็นเสมือนปรากฏการณ์แห่งอิสรภาพของปัจเจกบุคคล

(2) ปรากฏการณ์ความรักโดยธรรมชาติของความรักถือว่าความรักเป็น
สิ่งที่มีอยู่จริงเป็นแรงดึงดูดให้บุคคลหันเข้าหากันซึ่งต่างจากความเกลียดชังซึ่งเป็นแรง
ผลักดันให้ห่างออกจากกัน ความรักที่แท้จริงเกิดจากจิตที่ปลอดอคติวิชา ซึ่งสภาวะจิตเช่นนี้
ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานโครงสร้างของอีโก้ หรือ ตัณหา ปราศจากการครอบงำของความตาย
และละทิ้งความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน (Self-giving) ตัวตนที่เป็นศูนย์กลางการแบ่งแยก
ยุติลง อาณาเขต (Space) ที่กั้นกลางระหว่างในความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งที่ทำให้เกิด
ช่องว่างก็จบสิ้นลง ปรากฏการณ์ความรักที่แท้จริงจึงปรากฏขึ้น

ในทัศนะของศรี อรพินโทความรักที่แท้จริงก็คือ ความรักอันศักดิ์สิทธิ์ (Divine
love) อันเป็นความรักที่ไม่มีเงื่อนไข มันไม่ขึ้นอยู่กับการแลกเปลี่ยน มันเป็นความรัก
สากลที่ไม่ได้คาดหวังสิ่งใดตอบแทน หากแต่ไร้การยึดติด ดังที่ศรี อรพินโทได้พรรณนา
ความรักอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งได้แบ่งปันความสุขและความเศร้า แต่ยังคงไว้ซึ่งความสงบเย็น
เหมือนดั่งมหาสมุทรที่ไม่ไหวติง ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “เขารู้สึกถึงชีวิตที่มีการแข่งขัน

เพื่อเอาชนะกันในคนหนุ่มมาก แต่มาถึงเขาด้วยความสุข และความทุกข์ร้อนของพวกเขา
ความรัก ความโกรธเคือง ความหวังที่บอกไม่ได้ของพวกเขา เข้ามาในกระแสปัจจุบัน
หรือในคลื่นที่กำลังถาโถมเข้าใส่มหาสมุทรที่ไม่ไหวติงแห่งความสงบเย็นในใจเขา”
(Sri Aurobindo,1973, Savitri, Book 1: 27)

2) อิทธิพลของความตายในปรากฏการณ์ระดับสังคม

ในระดับนี้สามารถแบ่งออกได้ 2 แนวทางเช่นเดียวกัน คือ แนวทางแรกเป็น
อิทธิพลที่มีกรอบของมโนคติหรือภาพลักษณ์ความตายที่ปัจเจกบุคคลได้สร้างขึ้น
ซึ่งสร้างปัญหาให้เกิดความขัดแย้งภายในส่งผลกระทบไปสู่ปรากฏการณ์ในระดับสังคม
ส่วนแนวทางที่สอง แสดงถึงอิทธิพลของความตายที่ปราศจากการยึดมั่นในความเชื่อ
ที่มีต่อความตายซึ่งปัจเจกบุคคลสร้างขึ้น เกิดความสัมพันธ์โดยตรงกับความเป็นจริง
ของความตายที่เป็นหนึ่งเดียวกับชีวิต เป็นปรากฏการณ์สภาพไร้ปัญหาอธิบายได้ดังนี้

ก. ปรากฏการณ์ของสภาพปัญหาภายใน ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ในตัวมนุษย์

(1) ความตายกับปรากฏการณ์การแบ่งแยกทางความเชื่อความเชื่อที่
แตกต่างกันได้แบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นกลุ่ม เพราะความเชื่อทำให้เกิดความยึดมั่น
ใน “อัตลักษณ์” และ “อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ทำให้รู้ว่าคุณแตกต่างจากผู้อื่น” (ม.ร.ว.พฤษถีสาน
ชุมพล, 2546: 160) ยึดมั่นในบทสรุปของแต่ละฝ่ายอย่างเคร่งครัด ก่อให้เกิดปัญหา
ทางความเชื่อที่มีให้เห็นในประวัติศาสตร์จนถึงในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีมูลเหตุมาจากการ
ยึดติดในความเชื่อของปัจเจกบุคคล สร้างอัตลักษณ์ภายในที่เข้มแข็ง และพยายาม
เข้าครอบงำอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลอื่น จนกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างชุมชน
ซึ่งก็มีมูลเหตุมาจากความขัดแย้งในตัวปัจเจกศรี อรพินโท ได้อธิบายในเชิงปรากฏการณ์
วิทยาความเชื่อทางศาสนาดังกล่าวไว้ว่า:

ศาสนาก็เปรียบเหมือนกับความอุตสาหะของมนุษย์ทุกคน
ในการวิเคราะห์ที่สุดท้ายเกี่ยวกับความกล้าเสี่ยงร่วมกันของมนุษย์
ทั้งหลายที่จะต่อต้านภัยคุกคามของความตาย
อำนาจทางศาสนาจึงขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของผู้ก่อตั้ง
และสาวกผู้สั่งสอนเพื่อนำเสนอ สังคมในการวางเงื่อนไขที่ดีที่สุด
ในการเผชิญกับความตาย...ศาสนาที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21
ต้องค้นพบกิจกรรมที่แปลกใหม่ของมนุษย์ในการแสวงหาสัจธรรม
และความท้าทายของความตาย...ในฐานะเป็นหลักพื้นฐาน
ทางศาสนาที่ค้ำจุนจิตใจของหมู่มนุษย์
(Dhirendra sharma, 1974: 92)

จากคำกล่าวของศรี อรพินโท ข้างต้นชี้ให้เห็นว่าความเชื่อในศาสนาตามหลัก
คำสอน นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อวางท่าที่ต่อการเผชิญความตาย และมนุษย์ได้ตั้ง
ความคาดหวังและหวั่นเกรงผลลัพธ์จากการไม่ปฏิบัติตามคำสอน ทำให้มนุษย์ตกอยู่
ภายใต้อิทธิพลของความกลัว ศาสนาจึงเป็นปัญหาเนื่องจากถูกปลุกฝังด้วยความศรัทธา
เชื่อมั่นโดยไม่เน้นเหตุผลโดยปราศจากการตั้งคำถามต่อสิ่งที่ตนสงสัยในศาสนา
จึงก่อให้เกิดความเชื่อซาอันนำไปสู่ความเชื่อมั่นแบบตันทวร์ง (Dogma) โดยเฉพาะพวก
“พื้นฐานนิยมลัทธิ” (Fundamentalism) ที่ยืนยันคำสอนตามแนวคิดที่ปรากฏในคัมภีร์
(พระเดโชพล เหมนาไลย, 2549: 95) จึงทำให้เกิดการแบ่งแยกไปโดยปริยาย
แต่ศรี อรพินโท เสนอทางออกโดยกล่าวว่า “เขาและบรรดาสาวกไม่ได้ทำงานเพื่อการ
แข่งขันชิงดีชิงเด่น หรือเพื่อฝูงชน หรือเพื่อชมพูทวีป หรือเพื่อการตระหนักถึงชนชาติ
อินเดียหรือความเป็นตัวนอกเท่านั้นให้แข็งแกร่งขึ้นมา ความตั้งใจของพวกเขาไม่ใช่
เพื่อค้นพบศาสนา หรือสำนักทางปรัชญาหรือสำนักโยคะ แต่เพื่อที่จะสร้างสรรค์มูลฐาน
ของการเจริญก้าวหน้าทางจิตวิญญาณ และประสบการณ์ และวิถีทางอันหนึ่งซึ่งจะนำ
ความจริงอันยิ่งใหญ่ที่อยู่เหนือจิตใจลงมา แต่ไม่ใช่การปิดกั้นการเข้าถึงวิญญาณ
และจิตสำนึกของมนุษย์” (Sri aurobindo, 1972: 559)

(2) ความตายกับปรากฏการณ์ความรุนแรง การตายเพื่อความเชื่อที่ตนเองยึดถือ อ้างว่าตายเพื่อพระเจ้า แล้วทำร้ายชีวิตผู้อื่นเพื่อความอยู่รอดหรือเพื่ออุดมการณ์ของตน ถือเป็นข้ออ้างในการทำสงครามเพื่อปกป้องศาสนาของตนซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับศาสนาเทวนิยม หรือการต่อต้านศาสนาในลัทธิคอมมิวนิสต์โดยมีโลกทัศน์แบบสังคมนิยมเป็นพื้นฐาน สะท้อนให้เห็นการไม่เข้าใจข้อเท็จจริงของความตายนำไปสู่ความขัดแย้งทางความเชื่อ ลัทธิอุดมการณ์ ของปัจเจกบุคคล ตามการยึดติดในอัตลักษณ์ภายในอย่างแรงกล้าจนถึงขั้นวิกฤตนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างบุคคล เชื่อมโยงไปสู่กลุ่มชน และท้ายที่สุดเกิดความรุนแรงจนกลายเป็นการประหารชีวิตประหารถึงขั้นเอาชีวิตกัน และอาจขยายวงกว้างเป็นสงครามทางศาสนาได้ไปโดยปริยาย ด้วยเหตุนี้สงครามจึงสัมพันธ์กับความรุนแรง ในมุมมองของสังคมนิยมเห็นว่าสงครามเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดจากสิ่งเร้าตามกระบวนการธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์สังคมนิยมจึงเห็นสงครามเป็นเรื่องปกติ ส่วนศาสนาแบบเทวนิยมเหล่าสาวกบางกลุ่มอาจเข้ามาเป็นข้ออ้างในการทำสงครามเพื่อปกป้องศาสนา ขณะที่พุทธปรัชญาอาจไม่เห็นด้วยกับการทำสงครามเพราะสงครามเป็นสิ่งที่ไม่ส่งเสริมอรรถาของมนุษย์ให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น แต่ก็มีท่าทีที่ยอมรับว่าสงครามมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นตราบเท่าที่มนุษย์ยังมีเกลสอยู่ ซึ่งศรี อรพินโท ไม่เห็นด้วยกับสงครามที่ใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ แต่ศรี อรพินโททำสงครามแบบอารยะ โดยกล่าวว่า

“พวกเรารู้สึกไม่ใช่แค่เพียงว่านี่เป็นการสู้รบที่ให้คำมั่นในการปกป้องตนเองและปกป้องภัยคุกคามที่มีต่อชาติกับพวกล่าอาณานิคมของเยอรมันและระบบเผด็จการนาซีเท่านั้น หากแต่มันยังเป็นการปกป้องอารยธรรมและการบรรลุเป้าหมายสูงสุดทางสังคม วัฒนธรรม คุณค่าทางจิตวิญญาณ และจิตวิญญาณแห่งความเป็นมนุษยชาติทั้งหมดในอนาคต เพื่อให้สิ่งเหล่านั้นเป็นเหตุแห่งการค้ำจุนและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจะเป็นความแน่นอนไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม พวกเราตั้งหน้าตั้งตารอคอยชัยชนะเหนืออังกฤษ และจนกระทั่งบังเกิดผล ยุคสมัยแห่งความสงบสุข และความเป็นเอกภาพท่ามกลางประเทศชาติทั้งหลาย และมีความมั่นคงตามระเบียบโลกที่ดีกว่าและมากขึ้น” (CWSA vol 36, 2006: 453)

ศรี อรพินโท พยายามแถลงการณ์ให้เห็นว่า เขาไม่ได้ปฏิเสธภาวะสงครามหรือพิจารณาว่ามันเป็นสิ่งชั่วร้ายแม้ว่าจะนำมาซึ่งความตายก็ตาม เพราะเขาตระหนักดีว่าสงครามและความรุนแรงเป็นเพียงการแสดงออกของสภาพภายในที่ปรากฏออกมาภายนอก อันเป็นผลพวงจากความยึดมั่นต่ออัตลักษณ์ภายในที่แสดงออกอย่างเข้มข้นปรากฏสู่ภายนอก ที่สะท้อนภายในใจมีความขัดแย้ง แท้ที่จริงอรพินโทแสวงหาเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดทางสังคม วัฒนธรรม และคุณค่าทางจิตวิญญาณ ด้วยการตายไปจากความขัดแย้งที่มีพื้นฐานบนความคิดที่แสวงหาอำนาจ ทะยานอยากและแฝงไปด้วยความกลัว อันเป็นสภาพภายในที่ไม่เข้าใจในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่

ข. ปรากฏการณ์ของสภาพไร้ปัญญาภายในที่ปราศจากการยึดมั่น ในความเชื่อ

(1) ปรากฏการณ์ศาสนาที่แท้ศรี อรพินโทยอมรับในเบื้องต้นว่าศาสนาดึงอยู่กับระบบความเชื่อ แต่ความเชื่อไม่ควรอยู่บนพื้นฐานของความกลัวที่ดูเหมือนเป็นเครื่องกีดขวางจิตใจและหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีความเลื่อมใสศรัทธาเป็นพื้นฐานความเชื่อต้องสามารถให้เหตุผลสนับสนุนเชิงญาณวิทยาที่อิงกับสัจนิยมอันเที่ยงแท้ของแต่ละศาสนา (Sri Aurobindo, 1997: 135) อย่างไรก็ตาม ความเชื่อที่แสดงออกทางพิธีกรรมและสัญลักษณ์ต่างๆในแต่ละศาสนาล้วนแสวงหาเบื้องหลังความจริงเชิงจิตวิญญาณ ศรี อรพินโทเห็นว่า “กิจกรรมของมนุษย์อย่างเดียวกันที่สรรสร้างสังคมก็ได้สรรสร้างศาสนาพร้อมกันไปด้วย และความสัมพันธ์ระหว่างผลทั้งสอง ก็คือ วิชาชวิธีอย่างหนึ่ง (Dialectical one) ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา” (Dhirendra sharma, 1974: 91)

บทความนี้ได้ชี้มนทัศน์เกี่ยวกับความตายตามแนวคิดอุตรวิสัยนิยม (Transcendentalism) ของคีร์เคออร์ด์มาเป็นเครื่องมือหรือแว่นขยายให้เห็นความเป็นศาสนาที่แท้ตามแนวทางของศรี อรพินโท เพราะมีความชัดเจนในการอธิบายความตายและสามารถเป็นตัวแทนของแนวคิดตะวันตกได้ คีร์เคออร์ด์แสวงหาความเป็นนิรันดร์เชิงอุตรภาพ ด้วยการสร้างเส้นแบ่งที่ชัดเจนและเคร่งครัดระหว่างชีวิตในโลกนี้และโลกหน้า อีกทั้งแสดงความคิดในการทำลายพันธนาการกับชีวิตเชิงอภิปันทรภาพ (Kierkegaard, 1980: 360) ชีวิตเชิงอภิปันทรภาพหรือชีวิตทางโลกเป็นสิ่งที่ควรสละแม้ความตายกลายเป็นการลงโทษตามธรรมชาติและจุดจบของการยืนยันความเป็น

ตัวตนของมนุษย์ แต่คีร์เคออร์ตแสดงให้เห็นว่า คริสต์ศาสนาเล็งเห็นอย่างเต็มเปี่ยมว่า ความตายทำให้ชีวิตแจ่มกระจ่าง (Clarification) เพราะมีทัศนะว่า ชีวิตมีความตายเป็นส่วนประกอบอย่างเหมาะสม ศาสนาคริสต์มีคำสอนเกี่ยวกับโลกหน้า สอนว่าปัจเจกชน ควรตายให้พ้นจากบาปเพื่อที่บรรลุถึงชีวิตใหม่ ด้วยอาศัย “การกระทำซ้ำๆ” (Repetition) ที่ยุติธรรม ผ่านความสับสนเบื้องต้นที่ดำเนินเรื่อยไปในชีวิตของชาวคริสต์ ปัจเจกชนจึงสำแดง ตัวในฐานะการเริ่มต้นบนวิถีทางของการพัฒนาศักยภาพของตนเพื่อชีวิตอันเป็นนิรันดร์ ในโลกหน้า (Kierkegaard, 1980: 362) ซึ่งตั้งต้นได้ที่โลกนี้

ในเบื้องต้นคีร์เคออร์ตชี้ให้เห็นว่าชีวิตของปัจเจกชนและของชุมชน ได้รับความหมายในความเข้าใจอันลึกซึ้งต่อข้อเท็จจริงของความตาย ที่ชาวคริสต์ให้ทัศนะ ความตายว่าเป็นการเปลี่ยนผ่าน (Transition) และไม่ใช่ว่าจุดสุดท้ายของชีวิตปัจเจกชน ความสุขของมนุษย์ที่ไม่ยั่งยืนยาวตามปกติธรรมดา ก็ไม่ใช่เป้าหมายของการดำรงอยู่อีกต่อไป แต่เป้าหมายอยู่ที่ชีวิตอันนิรันดร์กับพระเจ้าและสัมพันธ์ภาพกับอาณาจักร แห่งอุตรภาพของสวรรค์ชีวิตอันนิรันดร์กับพระเจ้าในความคิดของคีร์เคออร์ตเริ่มต้น ที่โลกนี้ต่อเนื่องไปถึงโลกหน้า การเริ่มต้นชีวิตอันนิรันดร์กับพระเจ้าในโลกนี้ถือเป็นการสร้างสังคมพร้อมกันไปด้วยการตายไปจากชีวิตแบบอัตถิภาวนภาพที่ยึดเอาตัวเอง เป็นศูนย์กลาง ที่เรียกว่าการสละ (Renunciation) และ การละวางความเป็นตัวตน (Self-denial or self-annihilation) ทำให้ชีวิตอยู่เหนือกาลเวลาทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ศาสนาที่แท้ในทัศนะของคีร์ ออพินโท ได้จากการกลั่นกรองทางความคิด เพื่ออุดช่องว่างระหว่าง แนวคิดยุคโบราณกับสมัยใหม่และโลกตะวันตกกับโลก ตะวันออก ดังนั้นในทัศนะของเขาแล้วศาสนาที่แท้จริง คือ “ศาสนาแห่งจิตวิญญาณ ซึ่งเสาะแสวงหาเพื่อที่จะดำรงอยู่ในธรรมชาติ อันอยู่เหนือพุทธิปัญญา อยู่เหนือ สุนทรียศาสตร์และจริยศาสตร์ที่ใช้ได้จริงกับมนุษย์ และเพื่อบอกกล่าวและวางระเบียบ องค์ประกอบเหล่านั้นของความมีอยู่ด้วยภูมิปัญญาอันสูงส่งและกฎของธรรมชาติ” (Ram Nath Sharma, 1991: 158)

(2) ปรากฏการณ์สันติภาพศรี อรพินโทเห็นว่าสันติภาพไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ด้วยเหตุผล ข้อสรุป ทฤษฎีใด ๆ การกำหนดสันติภาพภายนอกด้วยสนธิสัญญาหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ไม่สามารถยุติความรุนแรงได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด สันติภาพที่แท้จริงนั้นเริ่มต้นที่ความสงบแห่งจิตใจ ความสงบนี้ไม่ใช่ความว่างเปล่าจากความไม่มีอะไร หากแต่เต็มไปด้วยความรู้สึกได้ถึงความมีอยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นภาวะสว่างสรรค์จากภายใน ในความเป็นจริงแล้ว ประสบการณ์แห่งสันติภาพและความปิติสุขอัน คือ ความเห็นแจ้งเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งบุคคลควบคุมความเป็นอยู่แห่งชีวิต (Vital being) ด้วยอิทธิพลของอัตตา (Self) ไม่ใช่ด้วยอีโก้ซึ่งคือความเป็นอยู่ที่ผิวเผิน (surface being) อรพินโท ยืนยันว่า อัตตาอยู่ตรงข้ามกับอีโก้ (Sri Aurobindo, 1972: 696) อัตตาคือปัจเจกภาพที่แท้จริงซึ่งนำไปสู่ความเป็นอยู่เชิงอสุรภาพอันเป็นสสารดะที่คงทนถาวร ไม่เปลี่ยนแปลง ด้วยความเห็นแจ้งในพระเจ้า สันติภาพที่ปราศจากความรุนแรงจึงอยู่บนพื้นฐานของความเห็นแจ้งในพระเป็นเจ้า ปัจเจกบุคคลคือ สภาพทั้งหมดของมนุษยชาติ ดังที่อรพินโทกล่าวว่า:

“... เพื่อที่จะรับรู้ ครอบครอง และเป็นความมีอยู่อันศักดิ์สิทธิ์ในจิตสำนึกตามสัญชาตญาณดิบและมีอีโก้... เพื่อที่จะสร้างสันติภาพและปิติสุขที่ดำรงอยู่ด้วยตัวเองบนปริภูมิที่มีแต่การมุ่งเน้นที่ความอภิมรย์ชั่วคราวซึ่งถูกกลุ้มรุมด้วยความเจ็บปวดทางร่างกายและความทุกข์ทางจิตใจเพื่อสถาปนาอสุรภาพที่ไร้ขีดจำกัดขึ้นในโลก ซึ่งแสดงตัวมันเองในฐานะเป็นกลุ่มของความจำเป็นเชิงกลไก เพื่อค้นพบและตระหนักถึงชีวิตอมตะในร่างกายที่ถูกครอบงำด้วยความตายและความผันแปรที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดถูกทำให้ปรากฏต่อเราในฐานะการสำแดงตัวของพระเจ้าในสสารวัตถุอันเป็นเป้าหมายทางธรรมชาติโดยเนื้อแท้ในวิวัฒนาการของมนุษย์บนพื้นโลก” (Sri Aurobindo, 1972: 4) กล่าวคือ ความเห็นแจ้งเชิงจิตวิญญาณทำให้จิตสำนึกตามปกติของเราถูกแทนที่ด้วยจิตสำนึกอันศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้ปัจเจกชนรู้สึกถึงความเป็นอมตะโดยเนื้อแท้ ที่ไม่ยี่ไฉนต่อความตายทางกายภาพร่างกาย เพราะรับรู้ถึงความเป็นหนึ่งอย่างแท้จริง

เหตุผลนี้มีความสัมพันธ์กับอภิสรรภาพภายในปัจเจกบุคคลอันมีความสอดคล้องกับแนวคิดสันติภาพในพุทธปรัชญาเถรวาท จะแตกต่างบ้างตรงที่พุทธปรัชญาให้ความสำคัญไปที่การยุติความรุนแรงภายนอก (สำรวจทางกาย) เป็นพื้นฐานก่อน แต่ทัศนะของศรี อรพินโท นอกจากจะเน้นที่การกำจัดทวิภาวะหรือการแบ่งแยกทั้งภายในและภายนอก อันแสดงถึงการรังสรรค์ระบบศีลธรรมทั้งหลายของมนุษย์ที่จะป้องปรามกิเลส ตัณหา ตามสัญญาตญาณดิบและแรงผลักดันที่ต่อต้านสังคมแล้วยังให้ความสำคัญกับการค้นพบความมีอยู่เชิงอัตวิสัยภายใน ส่งผลให้ความเป็นหนึ่งเดียวของมวลมนุษยชาติปรากฏขึ้นแทน เนื่องจากความคิดเกี่ยวกับตัวตนที่แสดงทวิภาวะหรือการแบ่งแยก และกิเลส ตัณหา ลึกลงไปแล้ว เป็นการเข้าใจตัวเองอย่างถ่องแท้ว่าเรามีชีวิตเป็นหนึ่งเดียวกับความตายและรู้ได้ในปัจจุบันขณะ สันติภาพจึงบังเกิดขึ้นในสังคมได้อย่างอัตโนมัติ

สรุป

เรื่องความตายตามแนวคิดของศรี อรพินโท มีอิทธิพลต่อทั้งปรากฏการณ์ระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมที่ปรากฏเป็นทั้งในแง่สภาพปัญหาและสภาพไร้ปัญหาอันสร้างสรรค์ก็ตาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของมนุษย์ที่จะเข้าใจและเข้าถึงข้อเท็จจริงของความตายที่สมบูรณ์ที่มีใช่เพียงบางส่วน ส่งผลให้ทัศนคติหรือการปฏิบัติต่อความตายที่แตกต่างกัน จุดศูนย์กลางทางความคิดที่ถูกต้องต่อความตายคือความตายฝังแน่นติดกับชีวิตโดยเนื้อแท้และเป็นหนึ่งเดียวกับชีวิตอย่างแยกกันไม่ออก อันจะนำไปสู่การเห็นแจ้งในสังขารของชีวิตที่ยังผลให้ชีวิตมีพัฒนาการหรือการขัดเกลาให้บริสุทธิ์ซึ่งเป็นแนวทางเชิงจิตวิญญาณ เมื่อมีพื้นฐานความคิดต่อความตายเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดปรากฏการณ์จากอิทธิพลของความตายในเชิงบวกในทางตรงกันข้ามหากความยุ่งยากที่น่าสะพรึงกลัวหรือมีอำนาจมากอันยากจะเอาชนะเข้าครอบงำมนุษย์ในเชิงจิตวิญญาณ ด้วยความเห็นแก่ตัวและการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง หรือที่เรียกว่า อีโก้ ซึ่งมีผลอย่างยิ่งต่อการเติมเต็มความปรารถนาของมนุษย์เพื่อค่านิยมเชิงการเปลี่ยนผ่านที่ไม่ยั่งยืนเท่านั้น ส่วนมากมักทะยานอยากจนยากจะเยียวยา และขาดความสามารถในการเอาใจจดจ่อในประเด็นเดียว

ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถเห็นแจ้งในสังขธรรมดั่งนั้นศรี อรพินโทตระหนักดีว่าแบบของทุกชีวิตมีความปรารถนา ความรู้ประสิทธิภาพ และความตาย ซึ่งเป็นสามสิ่งที่ถูกปกคลุมไว้ แต่เขาเอาความตายมาใช้ในบทบาทของการพัฒนาศักยภาพเชิงจิตวิญญาณผ่านการยกระดับจิตสำนึกขึ้นสู่จิตศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งรวมเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมจิตที่อยู่เหนือกาลเวลา เพื่อขจัดความทะยานอยากและความขัดแย้ง อันจะก่อให้เกิดความรัก อิศรภาพ และสันติภาพ อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ธนู แก้วโสภาส. (2530). *ศาสนาโลกยุคบุพกาล ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : บริษัท ธรรมสารการพิมพ์จำกัด.
- พระเดชพระคุณ เหมนาโถย. (2549). *อุปทานในพระพุทธศาสนากับปัญหาในโลกปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ม.ร.ว.พฤษภานัน ชุมพล. (2546). *Identity อัตลักษณ์ ตัวตน: คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2534). *พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- อาทูล กาวานดี. (2559). *ตาย-เป็น: การแพทย์สมัยใหม่ ความตาย และความหมายของปลายทางชีวิต*. (บวรศม สิริระพันธ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ : บริษัท โอเพนเวิลด์สพับลิชชิง เฮาส์ จำกัด.
- องค์ทะไลลามะ. (2556). *การหลับ การฝัน และการตาย: สำราจจิตไป กับองค์ทะไลลามะ*. (สดไส ขันติ วรพงศ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ : หจก ภาพพิมพ์.
- Alfassa, M. (1978). *Collected Works of The Mother: CWM, Questions and Answers 1957 - 1958 First Edition, Volume 12*. Pondicherry: Printed at Sri Aurobindo Ashram Press.
- Aurobindo, Sri. (1970). *The Synthesis of Yoga, Parts One and Two*. Sri Aurobindo Birth Centenary Library & De Luxe Edition, Vol. 20, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram Trust.

- Aurobindo, Sri. (1972). *The life Divine, Book One: Omnipresent Reality and the Universe*. Printed at Sri Aurobindo Ashram Press, Pondicherry: India.
- Aurobindo, Sri. (1972b). *Sri Aurobindo Birth Centenary Library Volume 1*. at Sri Aurobindo: Ashram Press, Pondicherry India.
- Aurobindo, Sri. (1973). *Savitri: A Legend and A Symbol*. Sri Aurobindo Ashram Trust 1997: Printed at Sri Aurobindo Ashram Press, Pondicherry, Printed in India.
- Aurobindo, Sri. (1997). *The Human Cycle: The Ideal of Human Unity War and Self-Determination*. Printed at Sri Aurobindo Ashram Press, Pondicherry Printed in India.
- Aurobindo, Sri. (1998). *CWSA Vol. 13, Essays in Philosophy and Yoga*, Thoughts and Aphorisms, Pondicherry India: at Sri Aurobindo Ashram Press.
- Aurobindo, Sri. (2006). *The Complete Works of Sri Aurobindo: CWSA. Vol 36*. Printed at Sri Aurobindo Ashram Press, Pondicherry Printed in India.
- Joshi, Kireet. (1989). *Sri Aurobindo and The Mother: Glimpses of Their Experiments, Experiences and Realisations*. New Delhi: Typeset and Printed by Spantech Publishers Pvt Ltd.
- Kierkegaard, A. Soren. (1980). *The Concept of Angst, SV IV, Trans. Reider Thompte*. Princeton: Princeton University Press.
- Sharma, Dharendra. (1974). Phenomenology Religion and Sri Aurobindo. Indian Philosophical Quarterly: *Journal of The department of Philosophy, University of Pune*: Volume 1 ,No 2, January.
- Sharma, Chandradhar. (1987). *A Critical Survey of Indian Philosophy*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers Private Limited.
- Sharma, Ram Nath. (1991). *Sri aurobindo's philosophy of Social Development*. New Delhi: Atlantic Publishers and Distributor.